

Piplerker og erler i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

Familieene piplerker og erler omfatter til sammen sju arter i Buskerud, derav fire piplerkearter og tre erlearter. Trepiplerke, heipiplerke og linerle er blant våre vanligste og mest utbredte fuglearter. Også gulerle er relativt vanlig i deler av fylket, mens vintererle og skjærpiplerke er mer fåtallige arter. Lappiplerke er kun en sjelden trekkgjest i fylket. Andre sjeldne piplerkearter er ikke med sikkerhet observert i Buskerud. Blant erlene er det observert tre underarter: sårle, sørlig gulerle og svartryggerle i tillegg til nominatunderarten vanlig linerle. Alle disse artene er trekkfugler, men det hender at enkeltindivider av både skjærpiplerke, vintererle og linerle kan observeres en sjelden gang om vinteren. Denne beskrivelsen er basert på kunnskapen som LRSK for tiden har om disse artenes forekomst i Buskerud.

Trepiplerke *Anthus trivialis*

Trepiplerka har en vid trans-palearktisk utbredelse som strekker seg fra Europa i vest gjennom Russland og Sentral-Asia til Øst-Sibir. I Norge hekker trepiplerka i skogsområder over hele landet fra Lindesnes i sør til Pasvik i nord, og fra lavlandet på kysten og helt opp i fjellbjørkeskogen. Den norske hekkebestanden teller trolig over 1 million par. Trekkfugl som overvintrer i Afrika.

Trepiplerke Vats, Ål 12.6.2009. Foto: A.W.Clarke

Forekomst i Buskerud

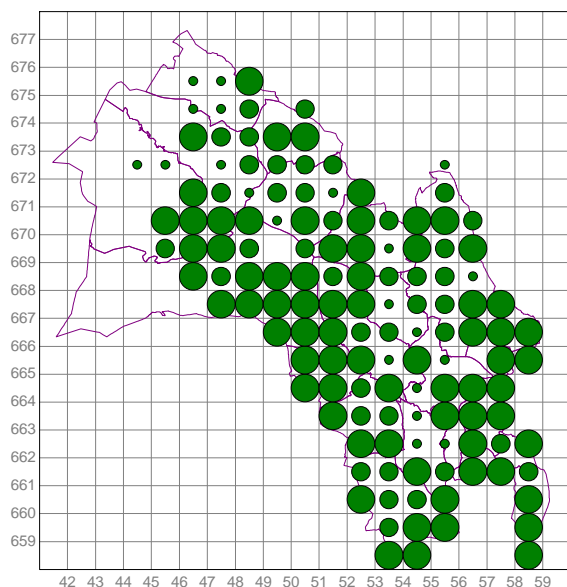
Status: Vanlig hekkefugl i ulike skogtyper fra lavlandet og opp i fjellbjørkeskogen der den møter sin nære slektning, heipiplerka. Trekkfugl som ankommer hekkeplassene i mai og trekker sørover igjen i løpet av august-september, blir sjelden sett i større flokker på trekket.

Bestand: Trepiplerka er en vanlig og til dels tallrik art i skogtraktene i hele fylket. Synes å foretrekke litt åpen blandingsskog, men fins både i ren barskog (både gran og furu) og i ren løvskog. Typisk bestandstetthet ligger på 2-20 par/km² med lavest tetthet i fjellbjørkeskogen. Totalt i Buskerud hekker det trolig mellom 25 000 – 50 000 par.

Vårtrekk: Trepiplerka ankommer Buskerud i månedsskiftet april/mai og vårtrekket pågår utover i mai. Gjennomsnittlig ankomstdato til de sørlige delene av fylket: 30.4. ± 7 dager (33 år), tidligst Fiskumvannet, Øvre Eiker 18.4.2005 (J.T.Bollerud mfl.). Ankommer nordfylket ca. en uke seinere, gjennomsnittlig ankomstdato til Ål: 7.5. ± 7 dager (11 år), tidligst Fetjastølsdalen, Ål 24.4.2004 (T.Breiehagen). I motsetning til mange andre trekkfugler, synes ikke denne Afrika-trekkeren å ankomme vesentlig tidligere nå enn for 20-30 år siden. Det er i denne sammenheng interessant å notere at gjennomsnittlig ankomst til Drammen i perioden 1929-1952 også var 30.4. (11 år) (Haftorn 1971). Arten synes å ankomme på bred front direkte til hekkeplassene i skogtraktene og sees nesten aldri i større flokker på vårtrekket.

Høsttrekk: Trepiplerka trekker sørover igjen fra medio august til ut september. Siste observasjon i gjennomsnitt: 22.9. ± 14 dager (25 år), seinest Fiskumvannet 23.10.2005 (J.T.Bollerud), men er sjelden å se i oktober. Normalt fåtallig også på høsttrekket, og det observeres sjelden mer enn 10-20 ind sammen. Et uvanlig stort trekk gikk forbi Furua ved Fiskumvannet medio august 1986: 200-300 ind passerte 14.8.1986 og ca. 200 ind 16.8.1986 (A.Hals). Ca. 200 ind ble også sett på trekk samme sted 6.9.1987 (A.Hals).

Trepiplerke

Oppdatert utbredelseskart for trepiplerke.
Prikkstørrelse iht. hekketkoder i Atlas-prosjektet.

Heiplierke *Anthus pratensis*

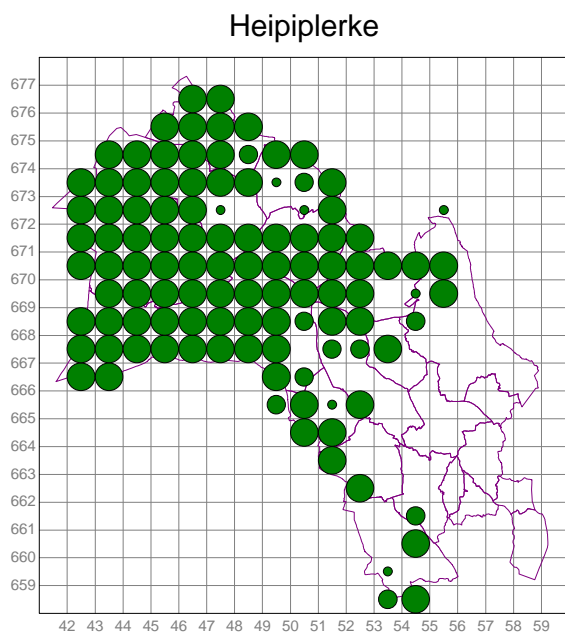
Heiplierka hekker i store deler av Nord-Europa og videre østover gjennom Russland og Sibir til elva Ob i NV-Sibir (Asia). Arten fins også på Island og SØ-Grønland. Heiplierka er den vanligste og mest tallrike hekkefuglen i fjellet i Norge. Den forekommer også vanlig i åpent landskap langs kysten og mer spredt på myrområder i lavlandet, men mangler som hekkefugl i de mest intensivt drevne jordbruksområdene på Østlandet. Den norske hekkebestanden teller trolig flere millioner par. Trekkfugl som overvintrer i Vest- og Sørvest-Europa.

Heiplierke Tuva, Hol 14.7.2012. Foto: J.Myre.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig og tallrik hekkefugl i åpent fjell-landskap i hele Buskerud og fåtallig hekkefugl på enkelte myrområder i lavlandet. Ellers vanlig og tallrik på åpen kulturmark i lavlandet på vår- og høsttrekket.

Oppdatert utbredelseskart for heiplierke.
Prikkstørrelse iht. hekketkoder i Atlas-prosjektet.

Bestand: Heiplierka er sammen med løvsanger og bokfink blant Norges vanligste og mest tallrike fuglearter. I fjellet er den en dominerende art som vi finner over alt på åpne fjellvidder med ris- og lynghei fra lavalpin sone til opp i mer vegetasjonsfattige områder i mellomalpin sone. Heiplierka hekker vanlig opp til 1200-1400 moh, men kan påtreffes betydelig høyere enn dette. Arten er bl.a. sett på Folaskardsnuten i 1800-1900 meters høyde på toppen av Hallingskarvet, Hol. Typisk bestandstetthet ligger trolig på 10-50 par/km² på lyng- og grashei i alpine soner. Total bestand i Buskerud er trolig på mellom 100 000 – 200 000 par.

Vårtrekk: Heiplierka ankommer normalt Buskerud primo april, gjennomsnittlig ankomstdato til de sørlige delene av fylket: 4.4. ± 10 dager (37 år), tidligst 8 ind Gilhus, Lier 9.3.2007 (C.Mikalsen og E.Mikalsen). Ankommer nordfylket vel en uke seinere enn til lavlandet i sør, gjennomsnittlig ankomstdato til Ål og Hol: 14.4. ± 11 dager (25 år), tidligst sett ved Nygardsvatnet, Hol (1010 moh) 24.3.2005 (S.E.Ringen). Vårtrekket er på topp i månedsskiftet april/mai når hekkeplassene i fjellet begynner å bli snøfrie. Trekket fortsetter til ut i midten av mai. Arten viser som flere andre Europatrekkere, en tendens til å ankomme stadig tidligere om våren. Ankommer således nå en uke tidligere enn for 30 år siden. Gjennomsnittlig ankomstdato på 2000-tallet er: 28.3. mot 6.4. på 1970/1980-tallet. Gjennomsnittlig ankomst til Drammen i perioden 1944-1951: 26.4. (Haftorn 1971). Sees ofte i flokker på 20-50 ind på trekket om våren, av og til i flokker på opptil 100-200 ind - for eksempel 200 ind på trekk Linnestranda, Lier 30.4.1978 (J.E.Nygård) og 200+ ind Fiskumvannet, Øvre Eiker 21.4.1998 (J.L.Hals).

Heiplierke Jensvoll, Lier 14.9.2012.
Foto: J-E.Nyhuus.

Høsttrekk: Heiplierka er også en vanlig art på høsttrekket i store deler av fylket. Trekket kan starte allerede medio august, men hovedtrekket pågår fra september til medio oktober. Siste observasjon i gjennomsnitt: 27.10. ± 12 dager (30 år), seinest en liten flokk på Østnestangen, Hurum 26.11.2006 (J.L.Hals). Selv om arten er sjelden å se i november, kan enkelte individer en sjelden gang sees så seint som i desember (se vinter-

observasjoner). Flokker på opptil 50-200 ind er vanlig å se på høsttrekket i september til begynnelsen av oktober, for eksempel 280 ind Svensedammen, Drammen 9.10.1993 (S.Stueflotten), 200+ ind Fiskumvannet 14.9.2008 (J.L.Hals), 200 ind Bønsnes, Hole 20.9.2009 (J.L.Hals) og 200 ind ptSØ Fetjastølsdalen, Ål 3.9.2011 (T.Breiehagen), maks ca. 700 ind Flesaker, Øvre Eiker 17.9.2006 (J.L.Hals).

Vinter: Heiplierka forlater landet om vinteren, men noen individer kan overvintre langs kysten av Sør-Norge (Svorkmo-Lundberg mfl. 2006). Antallet avhenger av vinterklimaet. I Buskerud er vinterfunn meget sjeldne. Bare to funn er kjent:

- 1 ind på Østnestangen, Hurum 19.12.1999 (J.L.Hals).
- ca. 100 ind på Hals, Øvre Eiker 7.12.2006 (A.Hals). Førjulsvinteren dette året var uvanlig mild.

Lappiplierke *Anthus cervinus*

Lappiplierka hekker i et belte fra nordlige deler av Fennoskandia over Kolahalvøya og videre østover gjennom arktiske deler av Russland og Sibir helt til Beringstredet. I Norge hekker lappiplierka spredt i Finnmark og er også påvist hekkende i østlige deler av Troms. Den norske bestanden er anslått til 5 000 – 20 000 par. Trekkfugl som overvintre i Afrika og som sees fåtallig på trekket i Sør-Norge, men sjelden på vårtrekket. Arten blir ofte oversett eller forvekslet med trepiplierke/heiplierke. Kjennskap til artens fluktyd kan være avgjørende for å oppdage denne sjeldne piplierka i Buskerud.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig trekkgjest vår (mai) og høst (september).

Godkjente funn (6/6):

- 1981 RINGERIKE: 1 ind Averøya, Nordfjorden 4.5. (Anders Hals).
RINGERIKE: 1 ind Averøya, Nordfjorden 19.9. (Øystein Pettersen)
- 1982 RINGERIKE: 1 ind Averøya, Nordfjorden 21.5. (Øystein Pettersen, mfl.)
- 2000 HOLE: 1 ind Gomnes 30.8. (Vegard Bunes)
- 2003 RINGERIKE: 1 ind Brekkebygda 11.9. (Bjørn Olav Tveit)
- 2005 RINGERIKE: 1 ind Nøkleby 10.9. (Geir Fjørtoft Karlsen)

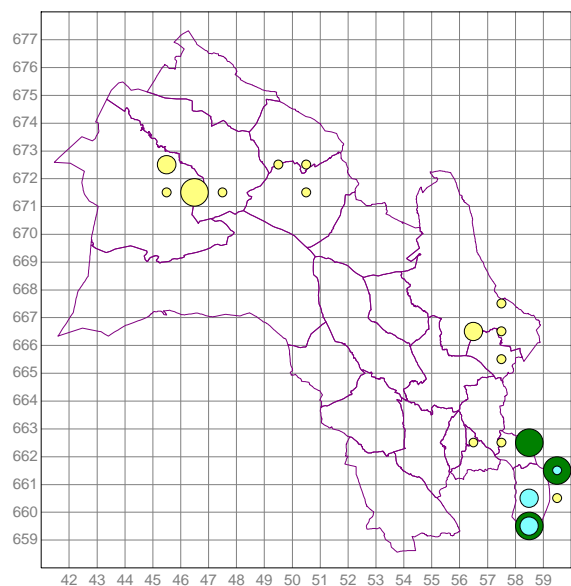
Skjærpiplierke *Anthus petrosus*

Skjærpiplierka hekker langs kystene av Nord-Europa fra NV-Frankrike i sør, De britiske øyer, Skandinavia og videre østover langs Kolahalvøya og et stykke inn i N-Russland. Skjærpiplierka skiller seg bare i liten grad fra den nærstående arten vannpiplierke som hekker i fjellstrøk lenger sør i Europa. I Norge er skjærpiplierka utbredt langs hele kysten fra skjærgården i Østfold og helt nord til Finnmark, men mangler i indre fjordstrøk på Vestlandet. Den norske hekkebestanden er anslått til 50 000 – 200 000 par. Trekkfugl som overvintre langs kystene i NV-Europa og kan også overvintre fåtallig langs kysten av Sør-Norge.

Forekomst i Buskerud

Status: Fåtallig og heller sjelden hekkefugl langs skjærgården i Røyken og Hurum. Fåtallig på trekket både vår og høst, sjelden om vinteren. Litt overraskende er det kanskje at skjærpiplierka om våren relativt ofte blir observert på trekket i innlandet, endatil helt oppe i øvre deler av Hallingdal. Dette er trolig fugler som er på vei over fjellet til hekkeplassene ute på kysten. Om høsten derimot, blir arten nesten utelukkende observert langs skjærgården lengst sør i fylket.

Skjærpiplierke

Oppdatert utbredelseskart for skjærpiplierke. Mørkegrønne prikker – hekkkode etter Atlasprosjektet. Gule prikker – trekkobservasjoner (små prikker 1-2 funn, mellomstore prikker 3-5 funn, store prikker >5 funn). Blå prikker – vinterobservasjoner.

Bestand: Skjærpiplierka hekker sporadisk i skjærgården langs Hurumlandet. Den er bl.a. påvist hekkende på Høvikskjæra (1974-1975) og Sundbyholmene (1974-1976) i Røyken, og på Storskjær (1976) og Tofteholmen (1982) i Hurum, men neppe med mer enn 1-3 par til sammen i Buskerud. Arten er ikke påvist hekkende i fylket i seinere år.

Vårtrekk: Skjærpiplerka ankommer normalt Buskerud i månedsskiftet mars-april. Gjennomsnittlig ankomstdato: 31.3. ± 10 dager (17 år), tidligst 1 ind Hovesenga ved Hønefoss, Ringerike 17.3.1998 (B.H.Larsen). Faktisk er et flertall av de tidligste vårfunnene gjort i innlandet, ikke langs kysten som vi kanskje skulle forvente, og mange av disse observasjonene er som nevnt, gjort helt oppe i øvre Hallingdal. Gjennomsnittlig førsteobservasjon ved Strandafjorden i Ål: 31.3. ± 11 dager (8 år), tidligst 1 ind 19.3.2010 (T.Breiehagen), og arten er regelmessig å se på vårtrekket flere steder oppover i Hallingdal (Nesbyen, Gol og Ål). Sees normalt bare fåtallig på vårtrekket med kun 1-2 ind sammen, maks 10 ind i Ål 31.3.1968 derav 2 ind som ble ringmerket (L.O.Odden) og 10 ind på trekk Nesbyen, Nes 15.4.1978 (G.E.Roe).

*Skjærpiplerke Tofte, Hurum 5.11.2012.
Foto: E.Gates*

Høsttrekk: Om høsten sees skjærpiplerka fåtallig langs skjærgården i Røyken og Hurum fra medio september til et godt stykke ut i november. Som på vårtrekket, er arten bare fåtallig å se på høsttrekket med bare 1-5 ind sammen, maks. 10 ind på Ramvikholmen, Hurum 19.10.2005 (M.Klann). Vi kjenner bare til to innlandsfunn om høsten: 1 ind Averøya, Nordfjorden, Ringerike 18.9.1981 (Averøya feltstasjon) og 1 ind Langmyrdammen, Konnerud, Drammen 19.9.1993 (T.Svorkmo-Lundberg).

Vinter: Skjærpiplerka kan også observeres en sjelden gang om vinteren i Buskerud, dersom vinteren ikke er for kald. Følgende vinterfunn er kjent, alle gjort i Hurum kommune:

- 1 ind Østnestangen 17.12.1998 (J.L.Hals, L.T.Poppe)
- 1 ind Østnestangen 19.12.1999 (J.L.Hals)
- 1 ind Tofte 23.2.2001 (E.Gates)
- 2 ind Tofte 8.12.2004 (E.Gates)
- 2 ind Tofte 7.1.2005 (E.Gates)
- 1 ind Tofte 8.1.2006 (E.Gates, J.Mjåland)
- 1 ind Østnestangen 28.12.2007 (K-Å.Bergerud)
- 1 ind Haraldstangen 23.2.2008 (T.Bøhler)
- 1 ind Tofte 20.12.2008 (T.Bøhler)
- 1 ind Slottet, Drøbaksundet 2.12.2011 (E.Gates)

Gulerle *Motacilla flava*

Gulerla har en vid utbredelse i store deler av den Palearktiske regionen, samt i vestlige deler av Alaska. Arten har stor variasjon mht. utseende med mange underarter innen sitt vidstrakte utbredelsesområde. I Norge forekommer primært følgende tre underarter: såerle, sørlig gulerle og engelsk gulerle. Såerla *Motacilla flava thunbergi* er den langt vanligste av disse underartene, både hva gjelder utbredelse og bestandsstørrelse. Den hekker vanlig i høyereliggende områder i nordboreal sone, men fins også spredt i lavlandet på Østlandet og i Trøndelag. Arten mangler på store deler av Vestlandet. Den norske bestanden er anslått til 100 000 – 500 000 par. Trekkfugl som overvintrer i Afrika sør for Sahara. I motsetning til såerla er underarten sørlig gulerle en kystnær art som hekker spredt i åpent kulturlandskap og ved næringsrike våtmarker langs kysten fra Østfold til Rogaland.

Forekomst i Buskerud

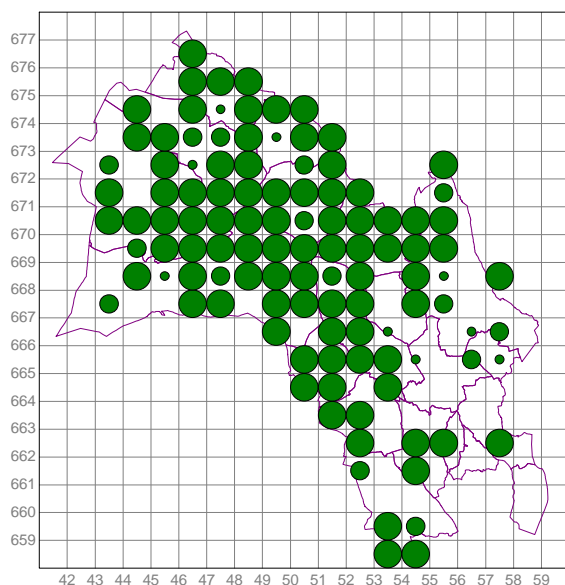
Status: Såerla er en vanlig hekkefugl i åpent, høyereliggende landskap opp til tregrensa i midtre og nordlige deler av Buskerud, mer fåtallig og spredt i lavlandet. Underarten sørlig gulerle forekommer bare sjeldent og sporadisk på vårtrekket i sørlige deler av fylket. Underarten engelsk gulerle er ikke med sikkerhet påvist i Buskerud. Ellers opptrer gulerla vanlig og til dels tallrikt på trekket i kulturlandskap og ved våtmarker i lavlandet vår og høst.

Såerle ♂ Skurdalen, Hol 12.6.2009. Foto: J.Myre.

Bestand: Såerla hekker vanlig på grasmyr og fuktmark i seterregionen i nordboreal sone i midtre og nordlige deler av fylket, mer fåtallig og spredt i lavalpin sone opp til 1000-1100 moh, høyest 1 ind 1200 moh på Reine i Lauvdalen, Ål 20.6.2010 (B.Kyrkjedelen). Hekker også enkelte steder på skogsmyr og fukteng i lavlandet. Typisk bestandstetthet ligger trolig på 1-5 par/km², og bestanden teller trolig mellom 5 000 – 10 000 par.

Gulerle (såerle)

Oppdatert utbredelseskart for såerle.
Prikkstørrelse iht. hekketkoder i Atlas-prosjektet.

Såerle ♀ Skurdalen, Hol 8.7.2012. Foto: J.Myre.

Vårtrekk: Gulerla kan opptre til dels tallrikt på vårtrekket i mai, ofte i småflokker på 10-20 ind, men sjelden mer enn 50 ind sammen, maks. ca. 70 ind Fiskumvannet, Øvre Eiker 14.5.1997 (P.Ø. Klunderud). Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud: 5.5. ± 8 dager (35 år), tidligst 2 ind Sagvollkroken, Kongsberg 13.4.2007 (O.Såtvedt) og 2 ind Efteløt, Kongsberg 15.4.2003 (F.T. Brandbu), men er ellers meget sjelden å se så tidlig som i slutten av april. Ankommer vel en uke seinere til nordfylket, gjennomsnittlig ankomstdato til øvre Hallingdal (Ål og Hol): 15.5. ± 6 dager (10 år), tidligst 1 ind Geilo, Hol 6.5.2011 (S. Gauteplass).

Høsttrekk: Gulerla er også vanlig og til dels tallrik på høsttrekket spesielt i lavlandet i sørfylket. Høsttrekket i Buskerud er relativt konsentrert. Det starter medio august og varer til primo september. Siste observasjon i gjennomsnitt: 7.9. ± 11 dager (29 år), men er meget sjelden å se etter 15.9., seinest Averøya, Nordfjorden, Ringerike 7.10.1976 (Averøya feltstasjon) og 1 juv Fiskumvannet

4.10.1998 (J.L.Hals). De fleste observasjoner om høsten blir gjort på Fiskumvannet og Linnestranda. Sees da ofte i flokker på 10-30 ind i siste halvdel av august, men sjelden > 50 ind, maks. 500 ind Fiskumvannet 22.8.1999 (J.L.Hals), 300 ind 17.8.1995 og 150 ind 16.8.2006 (J.L.Hals), også 115 ind fordelt på flere flokker på Linnestranda, Lier 28.8.2006 (J.E.Nygård).

Underarter: Av de fire underartene til gulerle som er påvist i Norge, er det bare såerle (*M.f.thunbergi*) og sørlig gulerle (*M.f.flava*) som med sikkerhet er observert i Buskerud. Den vanligste underarten såerle hekker til dels tallrikt i fylket og opptre vanlig på trekket vår og høst. Underarten sørlig gulerle er sjelden og er bare observert sporadisk noen få ganger på vårtrekket i mai bl.a. ved Fiskumvannet. Det er rapportert flere funn av denne underarten, men bare noen få av disse er dokumentert og godkjent av LRSK:

- 1 ad Fiskumvannet mai 1969 (NO09551, skinn i Naturhistorisk museum, Oslo)
- 1 hann Rud, Flå 6.6.1977 (O.Rygh, D.Langfjæran)
- 1 hann Fiskumvannet 11.5.1997 (B.T.Bollerud, J.L.Hals mfl.)
- 1 hann Fiskumvannet 13.5.-9.6.1999 (J.T.Bollerud, J.L.Hals mfl.)
- 1 hunn Fiskumvannet 17.5.2002 (J.L.Hals, J.T.Bollerud)

Underartene til gulerla kan variere mye i utseende, noe som ofte gjør det vanskelig og til dels umulig å sikkert underartsbestemme fuglene i felt, spesielt gjelder det hunnfugler. Feilbestemmelser forekommer derfor ofte da hvit overøystripe ikke er ensbetydende med sørlig gulerle. De fleste godkjente og mulige funn av sørlig gulerle i Buskerud, er blitt gjort på vårtrekket medio mai. Underarten sørlig gulerle har hatt en tydelig tilbakegang i Norge (Gjershaug mfl. 1994)) og den er ikke med sikkerhet observert i Buskerud etter 2002. Det er også publisert et par eldre funn av den sjeldne underarten engelsk gulerle (*M.f.flavissima*) fra Fiskumvannet i mai 1968 og 1982, men ingen av disse er dokumentert og godkjent av LRSK.

Vintererle *Motacilla cinerea*

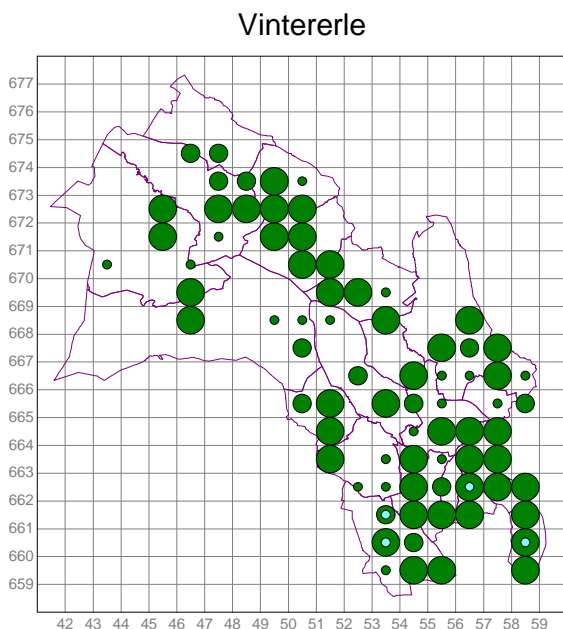
Vintererla hekker i store deler av Europa og Asia. I Europa strekker utbredelsesområdet seg nord til Sør-Norge og Sør-Sverige. I Norge er vintererla hekket fugl i lavereliggende strøk på Østlandet, mer spredt nord til Trøndelag. Den norske hekketbestanden er blitt anslått til 200-1000 par (Gjershaug m.fl. 1994), men dette er nå trolig for lavt. Vintererla økte i antall både i Sverige og Danmark på 1980- og 1990-tallet (Svensson m.fl. 1999). Det samme har nok også skjedd i Norge. Trekkfugl som overvintrer i Europa fra Danmark og Storbritannia i nord til Nord-Afrika i sør.

Vintererle Linnestranda, Lier 28.3.2009.
Foto: S.Stueflotten

Forekomst i Buskerud

Status: Vintererle er vanligst å finne i lavlandet i sørlige deler av Buskerud, hvor den hekker spredt opp til 400-500 moh. Videre fins den oppover i dal-førene i midt- og nordfylket, hvor det hekker flere par helt opp til 600-800 moh, høyeste hekkefunn er gjort 840 moh i Budøla, Geilo (P.Furuseth), men den er sett med flygedyktige unger helt oppe i ca. 940 moh i Sæterdalen, Hol 27.7.-1.8.2010 (T. Bjørnerud). Høyeste observasjon er gjort 990 moh på Fjellberg ved Haugastøl, Hol 6.6.2010 (A. Gauteplass). Arten sees fåtallig på trekket vår og høst.

Oppdatert utbredelseskart for vintererle. Prikkestørrelse iht. hekketider i Atlas-prosjektet. Små blå prikker – vinterfunn.

Bestand: Arten ble første gang påvist i Norge i 1874, og første funn i Buskerud ble gjort i Lier i 1960 (Haftorn 1971). Første hekkefunn i nordfylket ble gjort på Gol i 1975 (V.Ree). Etter det har arten økt i antall, mest markert på 1990-tallet. Etter det

synes bestanden å ha stabilisert seg. Buskerud ligger i den sentrale delen av artens hekkeområde på Østlandet, og fylket har trolig en betydelig del av den norske bestanden. Vintererle hekker spredt langs hurtigstrømmende småelver og bekker ofte på samme lokaliteter som fossekallen, og liker seg best der det er litt fossesprut og hvor det er stein og grus langs bekkeløpet og frodig løvskog langs kantene, gjerne litt skyggefullt. Demninger kan ofte by på gunstige lokaliteter, og arten trives like godt i bebyggelse som i øde skogstrakter. Vintererle er kjapp til å stikke seg vekk og er ofte nokså anonym på hekkeplassene. En kartlegging som ble utført i Buskerud i 2002 (Stueflotten 2002), viste at bestandstettheten kunne variere mye fra område til område, men med en gjennomsnittlig tetthet på ca. 5 par/100 km² for fylket som helhet, eller typisk 1-5 par/10 km langs aktuelle vassdrag. På bakgrunn av artens kjente utbredelse ble bestanden i 2002 beregnet til 310 ± 20 par for Buskerud. Arten etablerer seg på hekkeplassene i løpet av april og kan ha unger i reiret allerede i begynnelsen av mai. Utløyne kull sees gjerne allerede i slutten av mai i nedre deler av fylket. Vintererle legger ofte to kull i sesongen og kan derfor ha et nytt kull på vingene igjen i begynnelsen av juli. Arten påvirkes sterkt av strenge vintrer og bestanden kan da gå kraftig tilbake. Der skjenne bl.a. under de kalde vintrene vi hadde midt på 1980-tallet (Svensson m.fl. 1999) og på nytt vintrene 2010-2011.

Vårtrekk: De første vintererlene ankommer Buskerud i månedsskiftet mars/april. Gjennomsnittlig ankomstdato: 31.3. ± 10 dager (28 år), tidligst 1 ind Furua, Fiskumvannet, Øvre Eiker 16.03.90 (A.Hals). Normalt bare 1-2 ind sammen på vårtrekket, maks 7 ind Flesaker, Fiskumvannet 3.4.2006 (J.L.Hals).

Høsttrekk: Vintererle forlater Buskerud igjen fra september til medio oktober. Siste observasjonsdato i gjennomsnitt: 12.10. ± 20 dager (22 år). Observasjoner etter 15.10. er sjeldne, men enkelte individer kan av og til sees til langt ut i november.

Vinter: Til tross for navnet er ikke vintererle noen vanlig vinterfugl i Norge. Et fåtall individer kan imidlertid observeres langs kysten fra Østfold til Sunnhordland (Svorkmo-Lundberg mfl. 2006). Det er også gjort noen få vinterfunn i Buskerud:

- 1 ind Gomsrud, Kongsberg 1.12.2003 (B.R.Skullestad)
- 1 ind Saggrenda, Kongsberg 8.12.2006 (J.T.Bollerud)
- 1 ind Elveparken, Drammen 31.1.2006 (J.Gylder)
- 1 ind Tyrifjordsveien, Hole 3.1.2008 (J.Tøndel Fossum)
- 1 ind Ulvekula, Hurum 23.1.-9.2.2009 (P.Furuholt)

Linerle *Motacilla alba*

Linerla har en vid utbredelse i den palearktiske regionen og arten hekker vanlig i Europa og store deler av Asia. Nominatunderarten *M.a.alba* fins i det meste av Europa bortsett fra De britiske øyer hvor den mørkere underarten *M.a.yarrellii* – svartryggerle hekker. Linerla er en av de vanligste og mest utbredte artene i Norge, om enn ikke blant de mest tallrike av hekkefuglene våre. Den norske bestanden er anslått til 100 000 – 500 000 par. Trekkfugl som overvintrer i Sør-Europa og Nord-Afrika.

Linerle Linnestranda, Lier 30.8.2009.

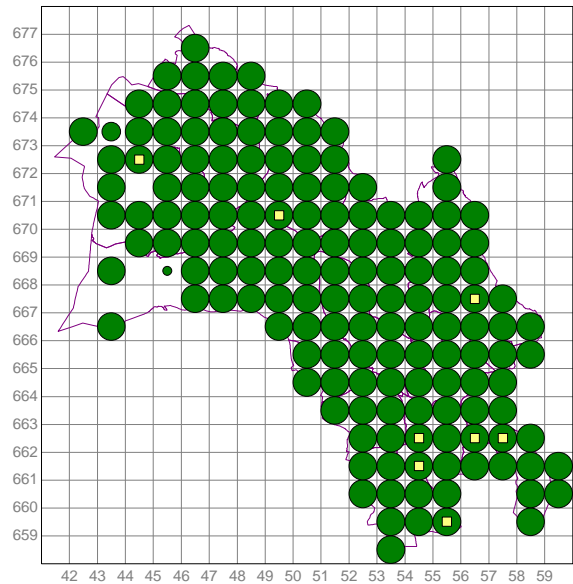
Foto: J.E.Nygård

Forekomst i Buskerud

Status: Linerla er en vanlig hekkefugl i hele Buskerud, med en utbredelse som strekker seg fra skjærgården i lavlandet til langt opp i fjellet der det fins setrer eller hytter. Arten er i stor grad knyttet til bygninger og annen menneskelig virksomhet og er således vanligst som hekkefugl i kulturlandskap og bebyggelse. Linerla er en av våre mest folkekjære fugler - en art som mange legger merke til når den returnerer til hjemlige trakter i begynnelsen av april. Sjelden vintergjest. Underarten svartryggerle blir en sjelden gang observert i Buskerud, spesielt på vårtrekket i april.

Bestand: Linerla er en vanlig hekkefugl i bebyggelse og langs elver, bekker og våtmarksområder i kulturlandskapet, mer spredt ved hytter, setrer og båthus i skogstrakter og oppe i fjellet, hekker jevnlig opp 1000-1100 moh, mer sjeldent til 1200-1250 moh, høyest 1290 moh på Lågaros, Nore og Uvdal 7.7.1985 (K.Johannessen mfl.). Arten er meget fleksibel mht. plassering av reiret så sant den finner et passende hulrom med overdekning, noe den ofte finner i menneskeskapte miljøer. Det er f.eks. ikke uvanlig å høre om linerler som har bygd reir inne i motorrommet på biler og andre kjøretøyer som har stått i ro en stund. Bestands-tettheten ligger på typisk 1-10 par/km². Anslått bestand i Buskerud: 5 000 – 20 000 par.

Linerle

Oppdatert utbredelseskart for linerle. Prikkstørrelse iht. hekkedekker i Atlas-prosjektet. Små gule prikker – ruter med observasjoner av svartryggerle.

Vårtrekk: Linerla er blant våre tidligst ankomne trekkfugler. Den ankommer allerede i månedsskiftet mars-april, ofte mens snøen fortsatt dekker marka. Endatil høyt til fjells kan en treffe på linerler i påsketider om været er fint. Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud: 2.4. ± 7 dager (38 år), tidligst 1 ind Geilo, Hol 17.3.2012 (A.Gauteplass, mfl.), 1 ind Krokstadelva, Nedre Eiker 20.3.2010 (C.Mikalsen mfl.). Det er litt uvanlig at det tidligste vårfunnet er gjort helt oppe på Geilo. Tidligste funn ellers i nordfylket fra Strandafjorden, Ål 30.3.1972 (T.Breiehagen). Gjennomsnittlig ankomst til øvre Hallingdal er 10.4. ± 8 dager (21 år). Linerla er blant trekkfuglene våre som nå ankommer stadig tidligere om våren. Gjennomsnittlig ankomstdato etter 2000 er: 27.3. som er over en uke tidligere enn på 1970/1980-tallet. Trenden er statistisk signifikant. Til sammenligning var gjennomsnittlig ankomstdato til Drammen i perioden 1929-1952: 12.4. (15 år) (Haftorn 1971). Linerla blir om våren ofte sett i småflokker på opptil 20 ind, men sjelden mer enn 50 ind, maks. ca. 200 ind Fiskumvannet, Øvre Eiker 4.5.1996 (B.T.Bollerud, J.L.Hals), 200 ind ved Røssholmen, Ringerike og 100 ind på Røyse, Hole 30.4.1988 (K.Myrmo mfl.), ca. 100 ind Hals, Øvre Eiker 14.4.2004 (A.Hals), 100+ ind Efteløt, Kongsberg 6.4.2008 (F.T.Brandbu) og 100 ind på iskanten i Eikredammen, Hemsedal 28.4.2008 (T.Breiehagen). Mellom 170 og 350 ind overnattet på Drammen torg i dagene 22.4.-14.5.1979 og mellom 80-250 i dagene 14.4.-29.4.1980 (T.Schandy).

Høsttrekk: Linerla observeres vanlig på høsttrekket fra medio august til ultimo oktober, men da sjelden i flokker på > 20 ind, maks. 300 ind Helgelandsmoen, Hole 22.8.1995 (F.Kræmer), 200-300 ind Flesaker, Øvre Eiker 12.9.1981 (A.Hals), 100 ind Vestfossen, Øvre Eiker 4.9.1985

(A.Hals) og ca. 100 ind Fiskumvannet 15.8.1994. Siste observasjon i gjennomsnitt: 26.10. ± 23 dager (29 år). I seinere år (2000-tallet) er arten jevnlig blitt observert til medio november, i gjennomsnitt til 13.11. ± 13 dager (13 år).

Vinter: Sjelden vintergjest som enkelte år kan sees til langt ut i desember og endatil midtvinters en sjelden gang. Følgende vinterfunn er kjent fra seinere år:

- 2 ind Linnesstranda, Lier 12.12.1995 (L.T.Poppe)
- 1 ind Vestfossen, Øvre Eiker 20-21.1.2005 (J.T.Bollerud, M.Sjøblom); den ble visstnok også sett seinere på vinteren, mulig overvintring.
- 1 ind Linnesstranda, Lier 9.12.2005 (G.Acklam)
- 1 ind Ål sentrum, Ål 8.12.2006 (W.Kolstad)
- 2 ind Linnesstranda, Lier 17.12.2006 (R.E.Andersen, S.Stueflotten)
- 1 ind Marienlyst-Gulskogen-Berskog, Drammen 12.-23.12.2011 (P.Myrdal, E.Kristoffersen, M.Winness).

Det er tvilsomt om linerler kan klare seg gjennom vinteren i Buskerud uten hjelp fra mennesker. Det foreligger for eksempel ingen kjente funn fra februar. En overvintring vil nok betinge at fuglen finner varme, ly og mat gjennom vinteren, for eksempel ved opphold i og ved fjøs, dyrestaller eller annen bebyggelse med jevnlig tilgang på mat bl.a. i form av insekter.

Svartryggerle: Underarten *Motacilla alba yarrellii* som hekker på De britiske øyer, hekker også sparsomt og uregelmessig på kysten av Sørvestlandet. Svartryggerla er en sjelden gjest i Buskerud som oftest blir observert på vårtrekket i april. Følgende 11 funn er godkjent av LRSK:

- 1 ad hann Langedrag, Nore og Uvdal 13.4.1997 (R.E.Andersen)
- 1 ad hunn Fiskumvannet, Øvre Eiker 20.8.1998 (J.L.Hals)
- 1 2K hann Flesaker, Øvre Eiker 4-26.4.1999 (J.L.Hals, mfl.)
- 1 ind Flesaker, Øvre Eiker 23.5.1999 (J.Nedberg)
- 1 hann Bragernes torg, Drammen 24.1.2000 (R.Holmen)
- 1 hann Hvitvingfoss, Kongsberg 17.11.2000 (B.R.Skullestad)
- 1 ind Vestfossen, Øvre Eiker 2.4.2002 (J-A.Sandnes)
- 1 hann Hals, Øvre Eiker 26.4.2003 (A.Hals)
- 1 ind Hønefoss, Ringerike 29.3.2008 (K.Ruden Østlund)
- 2 ind Linnesstranda, Lier 3.4.2010 (J.E.Nygård, mfl.)
- 1 ind Myrland, Sudndalen, Hol ca. 25.4.2011 (S.S.Amundsen).

Svartryggerle Linnesstranda (Gilhus), Lier 3.4.2010. Foto: J.E.Nygård.

Referanser

- Cramp, S. (ed) 1988, Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa, Volume V. Oxford University Press.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P-G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu, 552 s.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget. 862 s.
- Stueflotten, S. 2002. Vintererla i Buskerud. Buskskvetten 18(4), s.112-114.
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.
- Svorkmo-Lundberg, T., Bakken, V., Helberg, M., Mork, K., Røer, J.E. & Sæbø, S. (red.) 2006. Norsk VinterfuglAtlas. NOF, Trondheim, 496s.